

Puska CZ vz.24

7,92 mm Karabin powtarzalny Puska CZ vz.24

Historia konstrukcji

Czechosłowacja podobnie jak kilka innych państw Środkowej Europy zdobyła niepodległość w wyniku rozpadu monarchii austro-węgierskiej, po przegranej przez nią I wojny światowej. Republika Czechosłowacka stanęła przed problemem wyboru broni ręcznej, która miała stać się podstawą uzbrojenia tworzonego wojska. Posiadało ono w swych zasobach duże ilości austriackich Mannlicherów, głównie M.95 jak również niemieckich karabinów Gewehr 88 oraz Gewehr M.98. Czesi, podobnie jak Polacy wybrali konstrukcję opartą na patentach firmy Mauser jako regulaminową broń swoich sił zbrojnych. Zakupiono w Niemczech kompletną linię produkcyjną karabinów M.98. Czechosłowackie Ministerstwo Obrony zamówiło w zakładach Česká slovenská Zbrojovka Brno karabiny M.98 (10.000 szt.) oraz M.98/22 (30.000 szt.), które były zmodyfikowaną wersją tego pierwszego. W karabinie M.98/22 zmieniono trzewik kolby oraz wydłużono nakładkę na lufę. Realizując to zamówienie wykorzystano części zamienne, które zakupiono w Niemczech wraz z licencją. Modyfikacje wynikały z tego, że Czechosłowacki MON nie ograniczył się do produkcji M.98 ale postawił przed rodzimym przemysłem zadanie tworzenia własnych konstrukcji uwzględniających opinie wojska.

Doświadczenia I wojny światowej wpłynęły na zmianę zasad

użycia broni ręcznej. Karabiny z przełomu XIX i XX wieku posiadały długie lufy dla zwiększenia zasięgu strzału, jak również długie bagnety związane z uzależnioną od walki wręcz doktryną wojenną wielu armii. Wielka Wojna pokazała, że wystarczająco skuteczna jest broń strzelająca celnie na dystansie kilkuset metrów. Wytworzyło to ogólnoświatowy trend do skracania długości broni poprzez zmniejszenie długości lufy oraz bagnetu. Było to niezmiernie ważne z punktu widzenia ekonomii przy wojskowych zamówieniach liczących nieraz setki tysięcy sztuk. Trend ten, w wielu krajach doprowadził do przyjęcia jednego karabinu na potrzeby piechoty, kawalerii oraz innych służb.

Karabinki vz. 24 ustawione w kozły. W tle zamek Palanka w Mukaczewie na terenie dzisiejszej Ukrainy

Opierając się na takim podejściu konstruktorzy z Brna stworzyli karabinek vz.23, który różnił się od swego pierwowzoru (M.98/22) długością całkowitą 1100 mm (1250 mm M.98/22), długością lufy 590 mm (740 mm M/98/22) oraz sposobem mocowania pasa nośnego, gdyż karabin vz.23 miał dodatkowe ruchome strzemię pasa na bączku tylnym oraz dodatkowe strzemiona pod kolbą oraz po lewej stronie chwytu pistoletowego broni. Jesienią 1922 roku Zbrojovka Brno otrzymała zamówienie na 90 000 nowych karabinków, których dostarczono wojsku 80 000 sztuk w standardzie vz. 23. Pozostałe 10 000 wykonano w 1924 roku z nowym modelem celownika, w którym zastosowano podstawę krzywiznową dzięki

czemu chcąc zmienić rodzaj amunicji (o różnej nieraz wydajności balistycznej) wystarczyło wymienić jedynie ramię celownika. Tak zmienioną broń oznaczono jako vz. 23A. 30 grudnia 1923 roku zamówiono kolejną serię 40 000 karabinków.

Wytwarzane elementy nadal nie były wykonywane z takimi tolerancjami (ze względu na ręczne wykańczanie niektórych elementów), tak by części broni były wzajemnie wymienne. Jeszcze przed tym zanim karabin vz.23 stał się ostatecznie vz.24, Zbrojovka Brno musiała przejść czasochłonny proces standaryzacji produkcji, w celu uzyskania całkowitej wymienności części broni, który trwał od 1923 do początku 1925 roku, w efekcie czego zaprzestano indywidualnej numeracji elementów broni. Standaryzacja produkcji wymagała zmian w projektach, nabywania nowych narzędzi oraz niektórych planów, jak również zakupu zupełnie nowych maszyn. Wszystko to zostało zatwierdzone przez wojsko latem 1925 roku. Czechosłowacka Komisja Uzbrojenia 7. lutego 1924 roku wprowadziła zmiany zaproponowane w wersjach M.98/22, vz.23 i vz.23A:

- nowy bagnet vz.24 oparty na konstrukcji bagnetu Mannlicher M.95 o długości głównej 300 mm co wiązało się ze zmianą długości wodzidła bagnetu. Wynikało to z faktu posiadania w magazynach olbrzymich ilości pochew do tych bagnetów, a także samych bagnetów.

- zdwojoną liczbę strzemion pasa nośnego (na wniosek kawalerii i artylerii),
- żłobki chwytowe na kolbie dla wzmocnienia chwytu dłoni podtrzymującej broń,
- zmodyfikowany podajnik blokujący zamek w pozycji otwartej po wystrzeleniu ostatniego naboju.

Tak powstał karabin, który od września 1924 roku był nazywany vz. 24. Był to karabin powtarzalny z zamkiem obrotowo-ślizgowym systemu Mausera zasilany amunicją kal. 7,92 mm x 57 mm Mauser S ("S" – z niem. Spitz ostrołukowy). Dalsze zmiany prowadzone przez Zbrojovkę Brno, która w latach 1927-28 została przeniesiona do nowych, przystosowanych dla potrzeb wytwórni karabinów hal fabrycznych w dzielnicy Zábřehovice poza standaryzacją oraz dążeniem do perfekcji służyły głównie temu by broń produkować szybciej i taniej. Udało się to osiągnąć o czym świadczą ceny jednostkowe karabinów: 1.000 CZK w 1925 roku i 507 CZK z lat 30-tych. Przebrojenie armii Czechosłowacji następowało sukcesywnie od 1925 roku. Wiosną 1939 roku wojsko posiadało około miliona karabinków. Amunicji było pod dostatkiem tzn. 424 mln sztuk w jednostkach i 141 mln w magazynach. Istniejący teoretyczny deficyt uzbrojenia zaspokojono 300 000 karabinków Mannlicher M.95. Karabiny vz.24 produkowano wyłącznie w Brnie aż do 1937 roku kiedy otworzono nowy zakład w miejscowości Považská Bystrica. Dzięki temu możliwości produkcyjne karabinka vz.24 wzrosły do liczby 1200 sztuk dziennie (800 Brno i 400 Bystrica). Produkcja trwała do roku 1942 kiedy zakłady przestawiono na produkcję karabinków Kar98k. Dla Wehrmachtu wyprodukowano około 330 000 sztuk karabinków vz. 24, które w nomenklaturze armii niemieckiej oznaczono jako G.24 (t) w celu wskazania ich zagranicznego pochodzenia. Karabin vz. 24 był w swoim czasie bardzo nowoczesny i niezawodny, był uważany za jednego z najlepszych następców Gewehr 98. Mimo to był krytykowany z powodu niektórych parametrów oraz z powodu nadmiernej wagi. O jakości

karabinków vz.24 świadczy fakt, że Niemcy opracowując udoskonalony model Mauser 98a przyjęli w 1935 roku do służby w Wehrmachcie najbardziej uniwersalny karabinek na świecie w postaci Mausera 98k „kurz” (krótki). Odbiorcami karabinu vz.24 poza armią Czechosłowacji były liczne państwa całego świata. Według zestawień do 1942 roku za granice wyeksportowano ponad 1 290 000 szt. karabinka vz.24 i jego pochodnych. Najwięksi odbiorcy to: Czechosłowacja, Rumunia, Chiny, Brazylia i Boliwia. Należy pamiętać, że wyżej wskazana liczba nie uwzględnia vz.24 wyprodukowanych na licencji w Rumunii (tam Zbrojovka miała własną fabrykę karabinów), Iranie (na wyposażeniu armii perskiej do 1960 r.) czy Brazylii gdzie produkowano ją jako model 08-34. Warta podkreślenia jest duża elastyczność wyrobu Zbrojovki Brno pod względem zaspakajania konkretnych potrzeb danego klienta.

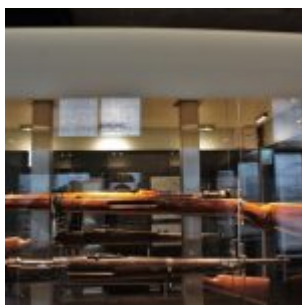
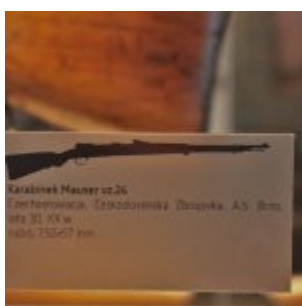
Aby sprostać wymaganiom klientów, Česká slovenská Zbrojovka Brno poza najbardziej popularnym kalibrem Mauser 7.92mm x 57 mm, karabiny oparte na vz. 24 dostarczała także w innych kalibrach: 7mm x 57mm; 7,65mm x 53mm; '303 british. Użytkownicy różnych wersji karabinków opartych o vz.24: Boliwia; Brazylia; Chiny; Czechosłowacja; Ekwador; Estonia; Gwatemala; Hiszpania; Holandia; Indonezja; Iran; Izrael; Japonia; Jugosławia; Kolumbia; Liberia; Litwa; Łotwa; Meksyk; Niemcy; Nikaragua; Paragwaj; Peru; Rumunia; Salwador; Syjam (Tajlandia); Słowacja; Tajwan; Turcja; Urugwaj; Wenezuela.

W magazynach Armii Czechosłowackiej w chwili podboju przez

Niemcy znajdowało się: 80 000 sztuk (vz.23) 10 000 sztuk (vz.23 A) oraz 762 000 sztuk (vz.24). Dodatkowo armia Słowacji posiadała 176 000 sztuk (vz.24).

Opis konstrukcji

Karabinek vz. 24 konstrukcyjnie oparty był na rozwiązaniach Mausera. Lufa gwintowana (cztery bruzdy prawoskrętne) o długości 590 milimetrów wkręcona w komorę zamkową posiadała muszkę pryzmatyczną na wylocie i celownik ramieniowo-krzywkowy skalowany co 100 metrów (od 300 do 2000) na części tylnej. Zamek czterotaktowy tłokowy, ślizgowo-obrotowy konstrukcji Mausera, z prostą rączką zakończoną gałką. Pod zamkiem w bukowym łożu znajdował się magazynek typu Mausera i urządzenie spustowe. Łoże przymocowane do lufy za pomocą bączków z chwytowymi żłobkami i kanałem do wyciora, z przodu zakończone było obsadą dla bagnetu. Tylny bączek ze strzemiączkiem dolnym i bocznym do pasa nośnego. Kolba bukowa z szyjką z chwytem pół pistoletowym, z dolnym strzemiączkiem do pasa nośnego oraz boczny zaczep. Stopa kolby okuta trzewikiem-stopką. Nakładka na lufie długa, od bączka przedniego do komory zamkowej.

Autor – zdjęcia: Dawid Kalka
Kraków, Kraków, Muzeum Armii Krajowej im. gen. Emila Fieldorfa
“Nila”
Broń z kolekcji Dr. Stanisława Wcisło

Zastosowana amunicja

Mosiężna łuska długości 57 mm, średnica kryzy 11,85 mm. Łódka nabojowa na 5 naboj pusta 12 g, załadowana ok. 135 g.

1. Zwykła lekka vz. 23 (7,92-23):

- Długość naboju: 80 mm
- Masa naboju: 24,6 g
- Masa pocisku: 10 g
- Masa ładunku miotającego: 2,7 g
- Prędkość wylotowa: 790 m/s
- Pocisk pełnopłaszczowy z ołowianym rdzeniem.

2. Przeciwpancerna vz. 31 (7,92-P-31):

- Długość naboju: 79,8 mm
- Długość pocisku: 32,7 mm
- Masa naboju: 24,9 g
- Masa pocisku: 10,1 g
- Masa ładunku miotającego: 3 g
- Pocisk pełnopłaszczowy ze stalowym rdzeniem.

3. Wskaźnikowa błyskowa vz. 35 (7,92-Zást.-35):

- Długość naboju: 79,8 mm
- Długość pocisku: 41,9 mm
- Masa naboju: 26,3 g
- Masa pocisku: 11,9 g
- Masa ładunku miotającego: 2,75 g
- Pocisk pełnopłaszczowy z ołowianym rdzeniem. Umieszczony w części dennej niewielki ładunek wybuchowy pozwalał wskazać błyskiem miejsce upadku pocisku.

4. Wskaźnikowa dymna vz. 35 (7,92-Zást.zam.-35) :

- Długość naboju: 79,8 mm
- Długość pocisku: 41,9 mm
- Masa naboju: 26,3 g
- Masa pocisku: 11,9 g
- Masa ładunku miotającego: 2,75 g
- Pocisk pełnopłaszczowy z ołowianym rdzeniem. Umieszczony w części dennej niewielki ładunek substancji chemicznej pozwalał wskazać miejsce upadku pocisku generując obłok białego dymu.

5. Smugowa vz. 28 (7,92-Sv-28) :

- Długość naboju: 80 mm
- Długość pocisku: 36 mm
- Masa naboju: 24,45 g
- Masa pocisku: 10,25 g
- Masa ładunku miotającego: 2,7 g
- Pocisk pełnopłaszczowy z ołowianym rdzeniem. Umieszczony w części dennej smugacz pozwalał obserwować tor lotu pocisku.

6. Szkołna bezrykoszetowa wz. 27 (7,921-Terč.-27) :

- Długość naboju: 80 mm

- Masa pocisku: 10 g
- Amunicja używana na strzelnicach do treningu strzeleckiego.

7. Śrutowa vz. 36 (7,92-Stráž.-36):

- Masa pocisku: 4,7 g
- Donośność: ok. 150-200 m
- Cienkościenna skorupa pocisku zawierała śruciny.

8. Ślepa vz.30 (7,92-Cv-30):

- Wykorzystuje drewniany pocisk rozpadający się po opuszczeniu lufy. W wersji dla karabinów vz. 24 pocisk koloru czerwonego, ładunek miotający 1 g prochu.

Podstawowe dane taktyczno-techniczne

- Państwo: Czechosłowacja
- Producent: Zbrojovka Brno
- Rodzaj: Karabinek powtarzalny
- Produkcja: 1924–1942
- Kaliber: 7,92 mm
- Nabój: 7,92 × 57 mm Mauser
- Magazynek: 5 nabojów
- Długość: 1100 mm
- Długość lufy: 590 mm
- Masa broni: 4,08 kg
- Prędkość początkowa pocisku: 860 m/s

- Zasięg maksymalny: 2000 m

Autor – Dawid Kałka

Bibliografia

1. <https://www.valka.cz/Nauka-o-pusce-vz-24-t211397>
2. https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Vz.24_rifle
3. Karabiny karabinki i pistolety maszynowe Encyklopedia długiej broni wojskowej XX wieku – Żuk Aleksandr B.
4. Witold Głębowicz, Roman Matuszewski, Tomasz Nowakowski: Indywidualna broń strzelecka II wojny światowej, Warszawa 2010
5. https://pl.wikipedia.org/wiki/Karabinek_vz._24
6. <http://www.dws-xip.pl/encyklopedia/kbvz24-sk/>